TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Sınıf-11

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU YAZIM KURALLARI

SORU EKİ MI / Mİ / MU / MÜ' NÜN YAZILIŞI

Bu ek gelenekleşmiş olarak ayrı yazılır ve kendisinden önceki kelimenin son ünlüsüne bağlı olarak ünlü uyumlarına uyar:

Kaldı mı?
Sen de mi geldin?

Soru ekinden sonra gelen ekler, bu eke bitişik olarak yazılır:

Verecek misin?
Okuyor muyuz?

Bu ek sorudan başka görevlerde kullanıldığında da ayrı yazılır:

Güzel mi güzel!
Yağmur yağdı mı dışarı çıkamayız.

İkilemelerin Yazımı

İkilemeler ayrı yazılır: **adım adım, ağır ağır, akın akın, allak bullak, aval aval (bakmak), çeşit çeşit, derin derin** vb.

m ile yapılmış ikilemeler de ayrı yazılır: *at mat, çocuk mocuk, dolap molap, kapı mapı* vb.

İsim durum ekleri ve iyelik ekiyle yapılan ikilemeler de ayrı yazılır: *baş başa, diz dize, el ele, göz göze, iç içe; baştan başa, daldan dala, elden ele, günden güne; başa baş, bire bir (ölçü), dişe diş; ardı ardına, boşu boşuna, ucu ucuna* vb.

Ayrı Yazılan Birleşik Kelimeler

• Etmek, edilmek, eylemek, olmak, olunmak yardımcı fiilleriyle kurulan birleşik fiiller, ilk kelimesinde herhangi bir ses düşmesi veya türemesine uğramazsa ayrı yazılır: *alt etmek, arz etmek* vb.

• Birleşme sırasında kelimelerinden hiçbiri veya ikinci kelimesi anlam değişikliğine uğramayan birleşik kelimeler ayrı yazılır: *ardıç kuşu, arı kuşu, çalı kuşu, deve kuşu, ayrık otu, ateş çiçeği, avize ağacı, meyan kökü* vb.

• r / -ar / -er, -maz / -mez ve -an / -en sıfat-fiil ekleriyle kurulan sıfat tamlaması yapısındaki birleşik kelimeler ayrı yazılır: *bakar kör, çalar saat, çıkar yol, döner sermaye, güler yüz, koşar adım; çıkmaz sokak, geçmez akçe, görünmez kaza; akan yıldız, uçan daire* vb.

• Renk sözü veya renklerden birinin adıyla kurulmuş isim tamlaması yapısındaki renk adları ayrı yazılır: *bal rengi, duman rengi, gümüş rengi, portakal rengi* vb.

• Rengin tonunu belirtmek üzere renkten önce kullanılan sıfatlar ayrı yazılır: *açık mavi, açık yeşil, kara sarı, kirli sarı, koyu mavi, koyu yeşil* vb.

• Yer adlarında kullanılan batı, doğu, güney, kuzey, güneybatı, güneydoğu, kuzeybatı, kuzeydoğu, aşağı, yukarı, orta, iç, yakın, uzak kelimeleri ayrı yazılır: *Batı Trakya, Doğu Anadolu, Güney Kutbu* vb.

• Alt, üst, ana, ön, art, arka, yan, karşı, iç, dış, orta, büyük, küçük, sağ, sol, peşin, bir, iki, tek, çok, çift sözlerinin başa getirilmesiyle oluşturulan birleşik kelime ve terimler ayrı yazılır: *alt kurul, alt yazı; üst kat, üst küme; ana bilim dalı, ana dili; ön söz, ön yargı; art damak, art niyet; arka plan* vb.

Bitişik Yazılan Birleşik Kelimeler

• Ses düşmesine uğrayan birleşik kelimeler bitişik yazılır: birbiri (< biri biri), kaynana (< kayın ana), kaynata (< kayın ata), nasıl (< ne asıl), niçin (< ne için), pazartesi (< pazar ertesi), sütlaç (< sütlü aş) vb.

• Özgün biçimleri tek heceli bazı Arapça kökenli kelimeler etmek, edilmek, eylemek, olmak, olunmak yardımcı fiilleriyle birleşirken ses düşmesine, ses değişmesine veya ses türemesine uğradıklarında bitişik yazılır: emretmek, menolunmak, cemetmek, kaybolmak; darbetmek, hamdetmek; affetmek, hissetmek vb.

• Kelimelerden her ikisi veya ikincisi, birleşme sırasında anlam değişmesine uğradığında bu tür birleşik kelimeler bitişik yazılır: *aslanağzı, civanperçemi, itdirseği (arpacık), delibaş, danaburnu (böcek), akbaş (kuş), balıkgözü (halka), deveboynu (boru), balıksırtı (desen), civankaşı (nakış), hanımgöbeği (tatlı), kadınbudu (köfte), beştaş, dokuztaş, Demirkazık (yıldız), Küçükayı (yıldız kümesi), camgöbeği, devetüyü* vb.

• -a, -e, -ı, -i, -u, -ü zarf-fiil ekleriyle *bilmek, vermek, kalmak, durmak, gelmek* ve *yazmak* fiilleriyle yapılan tasvirî fiiller bitişik yazılır: *düşünebilmek, sevebilmek; alıvermek, gülüvermek; uyuyakalmak; gidedurmak, yazadurmak; çıkagelmek, süregelmek; düşeyazmak, öleyazmak* vb.

• Ara yönleri belirten kelimeler bitişik yazılır: *güneybatı, güneydoğu, kuzeybatı, kuzeydoğu.*

• Dilimizde her iki ögesi de asıl anlamını koruduğu hâlde yaygın bir biçimde gelenekleşmiş olarak bitişik yazılan kelimeler de vardır: *başbakan, başsavcı, başyazar, ustabaşı, yüzbaşı, hanımanne, hanımefendi* vb.

• Ev kelimesiyle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır: *aşevi, bakımevi, basımevi, doğumevi, gözlemevi, huzurevi, kahveevi, konukevi, orduevi, öğretmenevi, polisevi, yayınevi* vb.

• Kanunda bitişik geçen veya bitişik olarak tescil ettirilmiş olan kuruluş adları bitişik yazılır: *İçişleri, Dışişleri, Genelkurmay, Yükseköğretim Kurulu, Açıköğretim Fakültesi* vb.

SORULAR

Soru 1:
Kelimelerden her ikisi veya ikincisi, birleşme sırasında anlam değişmesine uğradığında bu tür birleşik kelimeler bitişik yazılır.

Aşağıdakilerin hangisinde bu kurala uyulmamasından kaynaklanan bir yazım yanlışı vardır?

A) Annem misafirlerimiz için kedidili tatlısı yapacakmış.

B) Bahçemizdeki akasyaya bir çalıkuşu kondu.

C) Bu işin altında da bir çapanoğlu mu var ama acaba?

D) Her sabah yalıçapkınlarının sesiyle güne başlardık çocukken.

E) Gözümde itdirseği çıktığı için güneş gözlüğü takmaya başladım.

Cevap: B

Soru 2:
Aşağıdaki cümlelerin hangisinde birleşik fiillerin yazımıyla ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

A) "Bakakalırım giden geminin ardından" derken neler hissediyordu acaba şair?

B) Her metnin kendine has bir üslup özelliği taşıdığını gözardı etmemelisiniz.

C) Kimi oyun yazarları, eserlerinde uzun diyaloglardan kaçınmayı tercih eder.

D) Edebiyatımızın bazı dönemlerinde saf şiir anlayışının öne çıktığına şahit oluyoruz.

E) Faruk Nafiz Çamlıbel, aruzla yazma anlayışını terk ederek heceye yönelmiştir.

Cevap: B

Soru 3:
Aşağıdaki cümlelerin hangisinde sayıların yazımıyla ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

A) Mülakat heyeti, adayları içeriye 2'şerli gruplar hâlinde çağıracağını ilan etti.

B) 21. yüzyılın en önemli tehlikesi bireylerin hızla yalnızlaşmasıdır.

C) Hilmi Bey'in uzattığı çekin tutar kısmında "beşbinyüz" TL yazıyordu.

D) Dedeme, dedesinden kalan bu halı yüz elli beş yıllıktı.

E) Dünya nüfusunun 7 milyar 442 milyonu aştığı tahmin ediliyor.

Cevap: A